

## **СТАНОВИЩЕ ПО ВНЕСЕНИТЕ ИЗМЕНЕНИЯ ОТ МК В ЗАКОНА ЗА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО И ПРЕДЛОЖЕНИЯ ЗА ЗАКОНА ЧРЕЗ СЪЮЗА НА АРХИТЕКТИТЕ В БЪЛГАРИЯ (САБ)**

Опазването на недвижимото културно наследство (НКН) се състои от различни взаимнообвързани дейности, извършвани в последователност от интердисциплинарни специалности. Такива специалисти се създават бавно и се изискват много усилия, разностранни знания, опит. Опазването започва с проучването, оценяването и даване на статут, извеждане на проблеми и решаването им чрез първо проектирани и след това изпълнение на консервация, реставрация, адаптация, социализация, експониране, популяризиране за най-удачното включване на културния ресурс в икономически дейности и в съвременното общество. Не трябва да се забравя, че дейността „Опазването на НКН“ е в основата на качествения културен туризъм. Тъй като тази дейност се родее със здравеопазване, само че на сгради и съоръжения, на жизнената среда, основата на сполучливото опазване е **точно планиране и регулярно годишно отпускани средства.**

- **Следователно за удачното Опазване на НКН са необходими висок професионализъм, добра организация, последователно планиране и регулярно осигурени средства за необходимите последователни дейности.**
- **България имаше осъществена система за опазване на най-стойностния си ресурс и тя беше унищожена, като вече 30 години не се създава такава обвързана система, а само се променя законодателството, за да може дейността да се администрира и чрез удобни политически назначения да се контролира, както и отпусканите европейски средства да се насочват към удобни на властта субекти.**

### **Проблемите**

- Законът за културното наследство не осигурява пълен контрол при вземане на решения и наблюдение при всички намеси върху обектите на културното наследство за адекватни консервационни и реставрационни намеси и включването им в културния туризъм. Най-икономичната система за получаване на краен методологически верен продукт е **да се създаде Агенция за опазване на НКН с необходимия пълен капацитет от специалисти по всички необходими дейности, които да извършват непрекъснат мониторинг.**
- ЗКН въведе администриране и бюрократизиране с отдаване твърде голяма власт на министъра на културата, който е случайно политическо лице по отношение познанието му за материята на културното наследство и е с твърде малък срок, за да може да влияе на тази дейност, която е твърде консервативна и методологически постоянна и международно изведена. Въвеждането на министъра на културата, както и участието на инспектората за контрол при опазването, като фактор в съгласувателния процес на КРР по недвижимите културни ценности, довежда до конфликт на интереси и налагане на административни решения, продиктувани от временен политически интерес в ущърб на опазването.
- Министърът на културата следва да осигурява **постоянен ресурс** за финансиране на опазването на НКН по годишни задачи, тъй като голяма част от защитените обекти са държавна собственост и дори по сега действащия закон собственикът е задължен да се грижи за своите паметници/недвижими културни ценности.
- Със ЗКН е въведен термин за статут на обект на КН – недвижима културна ценност, който е в нарушение на международните документи, които България е ратифицирала, обнародвала и признала за част от своето законодателство. Терминът

за **статут** на обект за опазване е **паметник на културата**. Един обект на КН притежава много културни ценности, които могат да бъдат както материални, така и духовни. При оценката на недвижим обект на архитектурата се извежда „културната му стойност“ по критерии, за да се установи кои са онези стойности/ценности в него, които следва да се опазват, а **статутът** на този обект е мястото му в списъка на **защитените обекти** на недвижимото културно наследство (НКН).

- Законът за културното наследство е твърде рестриктивен: вменява на собствениците и ползвателите много задължения и ограничения, без поощрения за извършване на скъпи консервационно-реставрационни работи.

- Съгласувателните процедури за консервационно-реставрационните работи (КРР), както и процедурите при незаконните и нерегламентирани намеси по сгради - паметници на културата, са прекомерно бюрократизирани, тромави, досега в тристепенно произнасяне и много дълъг срок за произнасяне – 4 месеца.

**Предложението за изменение на ЗКН - за едностепенно съгласувателно произнасяне е в правилна посока, но не би трябвало съгласуването да е от Министерството на културата, защото отново тази професионална дейност се администрира и политизира. Следва съгласувателната процедура да е в НИНКН, където трябва да се усъвършенства професионалният капацитет.**

- Липсата на актуални и изчерпателни режими и предписания се отразява и на съгласувателния, и инвестиционния процес.

- Всеки обект на недвижимото културно наследство е уникален със своята характеристика и проблематика и е необходим ясен регламент за допустимата намеса за всеки обект със статут на паметник на културата/ недвижима културна ценност.

- Не се отделят необходимите средства от държавата за популяризиране на недвижимото културно наследство и събуждане на обществен интерес към неговото опазване.

- Националният институт за недвижимото културно наследство е с орязани правомощия и всяко ново изменение на ЗКН ги орязва още повече. Не е издигната неговата роля като единствен **научноизследователски и методологически** център за опазване на недвижимото културно наследство.

- Кадрови колапс на Националния институт за недвижимо културно наследство – численият състав е под критичния минимум.

## **Препоръките**

- Необходима е национална визия - **стратегия** за опазване и развитие на културното наследство.

- Превръщане на Закона за културното наследство в стимулна норма, която да мотивира желание за влагане на средства в опазване на паметниците на културата/ недвижими културни ценности.

- Неотложна актуализация на публичния регистър и създаване на специализирана кадастрална карта на недвижимите културни ценности, дигитализация на огромния документален архив с възможност за различни нива на електронен достъп до неговата информация.

- За инвеститорите и собствениците на недвижими културни ценности да се разработи наръчник за първите стъпки за успешна реализация на инвестиционни намерения.

- Данъчните облекчения, които съществуват и за които се говори като нови допълнителни възможности в подкрепа на собствениците на сгради - паметници на културата, не са за пренебрегване, но не са достатъчни. Необходимо е "споделяне"

на грижата с държавата, респективно общината, чрез поемане на т.нар. оскъпителни сметки за фасадната реставрация и пр. Освен това има много ПК, които са държавна собственост и сложната процедура по закона за обществените поръчки за намеса по тях оскъпява и увеличава сроковете за навременна намеса. Следва държавата да поеме както проектирането така и изпълнението на КРР по тези обекти в **Агенция за опазване на недвижимото културно наследство. По този начин ще се създават и опазват необходимите нива на специалисти - професионалисти в опазването.**

- Децентрализация на НИНКН и на ГД "Инспекторат по опазване на културното наследство" към Министерството на културата със създаване на оперативни звена по региони с правомощия за оказване на експертна помощ на инвеститорите и собствениците. Такава възможност и сега съществува в ЗКН за разкриване на филиали на НИНКН, съгласно чл. 18, ал.3 ЗКН.

- За повишаване качеството на реставрационно-консервационните дейности да се изработят специални критерии към фирмите изпълнители, да се засили авторският надзор по технологичното изпълнение на строителния процес.

- Със Закона за културното наследство да се гарантира обозначаване на всички ПК/ НКЦ и единични и групови във всички кадастрални, устройствени и други планове, както и тяхната диференциация според статута и историческата стойност на сградата и зоната, в която се намира. Да се отложат и охранителни зони. Да отпадне в ЗУТ възможността за изработване на ПУП, РУП **само за един парцел** в зона на групов паметник на културата и/или в среда на обекти – паметници на културата.

- Обвързване на процеса на опазване на културното наследство с приходите от туристическа дейност с оглед подобряване на средата и създаване на по-добри условия за туризъм.

- Приемане в ЗКН на превенция - процедура, при незаконни и методологически грешни намеси, с извеждане на малка глоба, увеличаваща се в геометрична прогресия почасово до отстраняване на неправомерните намеси.

- Създаване на процедура за оправомощаване на строителни организации, които да са специализирани в опазването и да прилагат строителни методи в традицията на изграждане на паметниците на културата.

- Създаване на норма за отписване от публичния регистър на лицата, имащи право да извършват КРР по обектите на културното наследство, при неправомерни и методически неправилни намеси.

- **Да се оттеглят предложенията на МК за изменение на ЗКН с цел становището от съгласувателната процедура да се изготвя от МК.**

Не е ясно дали МК се намесва в работата на театрите и музеите, като им диктува репертоара или сценичните планове, а се намесва в една строго професионална дейност като опазването на НКН.

В заключение считам, че следва ЗКН да следва друг замисъл за опазване на недвижимото културно наследство, **спазвайки международноизведената методология за дейността „Опазване на НКН“** като се създаде комисия от специалисти, които да предложат изменения на закона в този дух за по-пълноценно и вярно опазване на българското недвижимо наследство, както и неговото по-удачно популяризиране.

д-р арх. Валентина Едрева